

mer har karakter av en programmerklæring enn en innføring i den følgende diskusjonen.

Sverre Bagge

| KURT VILLADS JENSEN, KIRSI SALONEN & HELLE VOGT (RED.): *Cultural Encounters during the Crusades*, University Press of Southern Denmark, Odense 2013, 329 s., 325 kr.

Møder mellem kristne og ikke-kristne er et følsomt tema, i dag såvel som i middelalderen. Den monoteistiske kristendom udelukker andre religioner, og i spørsmålet om tolerance eksisterer fra middelalderens begyndelse en stadig og uafgjort kamp mellem dogmatikere og pragmatikere. Temaet er aktuelt frem for alt i dag, hvor der af politiske og ideologiske grunde ofte udbredes ideer om en uoverstigelig modsætning mellem kristendom og islam. Det er derfor ikke underligt, at den daværende direktør for Det Danske Institut i Damaskus, H.C. Korsholm-Nielsen, og redaktørerne af nærværende antologi fik ideen til et internationalt symposium og i det mindste delvis gennemførte det i 2009 i Damaskus. I alt 17 videnskabsfolk kunne præsentere deres foredrag i Damaskus, mens Kurt Villads Jensen ikke fik indrejsetilladelse og måtte nøjes med at fremlægge sit bidrag skiftligt. Til sammen dækker de 18 forfattere et bredt spektrum af kulturmøder og -konflikter.

Kurt Villads Jensen behandler i sit bidrag det grundlæggende spørgsmål, hvem der begyndte konflikten mellem kulturerne. I den sammenhæng berører han først de nyere amerikanske diskussioner og teorier, som Samuel P. Huntington gav stødet til i 1990'erne, hvorefter han selv meget salomonisk besvarer spørgsmålet: „The most honest answer would probably be that God did it“ (s. 24). Den næste i rækken er Paul E. Chevedden, der i „The View of the Crusades from Rome and Damascus“ forfægter den dristige tese, at korstogenes udvikling primært skal forklares ud fra geostrategiske overvejelser hos pave Urban 2., og at det samme gjorde sig gældende i den islamiske verden. Derpå følger Torben Kjersgaard Nielsen med tredobbelt bogstavrim, „Saints, Sinners & Civilisers - or Converts, Cowards & Conquerers“, som kaster et blik på Henrik af Letlands opfattelse af de omvendte (eller ikke omvendte) hedninger og russere i hans nærhed. En lignende litterær indfaldsvinkel finder man hos Jonathan Philips i „The Travels of Ibn Jubayr and his View of Saladin“, der præsenterer en andalusisk rejsende fra det 12. århundrede og hans syn på Saladin og hans rige. Selv om Ibn Jubayr aldrig traf Saladin personligt, afspejler hans rejsebeskrivelse dog en muslimsk outsiders nuancerede syn på de indre forhold

i Saladins rige, et syn, som på adskillige punkter afviger fra korstogs-litteraturen på begge sider af fronten. Så følger Janus Møller Jensen og hans bidrag „King Erik Emune (1134-1137) and the Crusades“, hvis tese er eksistensen af en korstogsideologi i Danmark i det 12. århundrede. Gennem en detaljeret analyse af bl.a. Roskildekrøniken, Heimskringla og Knytlingesaga forsøger han at harmonisere de modstridende billeder af kongen som henholdsvis grusom tyran og senere korsfarer. Endnu dybere litterær indsigt får man hos Helen J. Nicholson i hendes „The Hero Meets His Match“. Med udgangspunkt i citatet „des Sarrazins fier ne s'i osoient“ fra romanen *Jehan de Saintré* af Antoine de la Salle undersøger hun billedet af muslimerne i middelalderens katolske ridderlitteratur fra *Chanson de Roland* til *Prophesies de Merlin*. Samme greb finder man i Sini Kangas' „First in Prowess and Faith“, der beskriver det stof, korstogenes litterære helte er skabt af. I sit dybdeberende og åndrige bidrag når hun til et meget nuanceret resultat, som tager hensyn til de forskellige bevæggrunde og baggrunde for de litterære beskrivelser.

Det er derimod poesiens politiske betydning, der står i centrum af de følgende udredninger af Osman Latiff med titlen „Qur'anic Imagery, Jesus and the Creation of a Pious-Warrior“. Han lovpriser ikke alene poesien, men understreger indtrængende og eftertrykkeligt betydningen af denne formidlingsform for den offentlige selvforståelse i den arabiske verden. Hans ærinde kan sammenfattes i den holdning, at den „simplistic approach taken by some historians has resulted in a lack of attention paid to ideas contained within poetry as well as a failure to consider other political and external complications extant in the Muslim Near East“ (s. 149).

Noget mindre poetisk går det til i Bertil Nilssons korte bidrag „Gratian on Pagans and Infidels“, hvor forfatteren skitserer denne kirkehistorisk vigtige forfatters grundlæggende holdning til de vantro og disse tankers oprindelse. Endnu mere håndfast bliver det hos Kirsi Salonen, der beskriver „Unlicensed Pilgrims and Illegal Trade“. På grundlag af et dybtgående kendskab til Vatikanets arkiver beskriver hun de rent praktiske konsekvenser, det får for en kristen, der driver handel med en muslimsk partner, eller som ønsker at rejse eller har rejst til områder under muslimsk overherredømme (altså også Det Hellige Land). Begge grupper af personer måtte søge dispensation eller tilgivelse hos Den Hellige Stol og har på den måde skabt en rig og fuldstændig uudnyttet kildegruppe, som Kirsi Salonen hermed for første gang præsenterer, udnytter og publicerer.

Christian Høgel går i en helt anden retning, når han stiller spørgsmålet: „One God or Two - the Rationality behind Manuel I Komnenos' attempted Reform of the Abjuration Formula for Converts from Is-

lam“. Bag denne kringlede titel gemmer sig en beskrivelse af kejserens forgæves forsøg på at ændre formuleringen af den afsværgelse, som muslimer skulle aflægge, et forsøg, som aldrig fik nogen indflydelse på den byzantiske holdning. Hubert Kaufholds bidrag, som undersøger „Einfluß des Islams auf die christlich-orientalische Rechtskultur“, bevæger sig endnu længere østpå. På grundlag af syriske tekster undersøger forfatteren meget kildenært den islamiske indflydelse på arveretten og på udvalgte syriske juridiske tekster. Peter Edbury tager også fat på retlige spørgsmål, når han undersøger „Cultural Encounters in the Latin East“, hvilket vil sige retspraksis i Jerusalem på grundlag af tekster af Johannes af Jaffa og Philip af Navarra. Helle Vogt vender derimod blikket fra Jerusalem mod Estland, når hun i sin beskrivelse af „Legal Encounters in Estonia under Danish Rule, 1219-1347“ søger efter spor af dansk indflydelse i den lokale retskultur. Herfra går det igen tilbage til den hellige stad i Andrew Jotischkys bidrag, „Pilgrimage, Procession and Ritual“, som undersøger møder mellem kristne og muslimer under hellige handlinger. Denne artikel dokumenterer en forbløffende sameksistens mellem begge religioner i en og samme bygning. Det sidste historiske bidrag udgøres af Angus Stewarts „The Armenian Kingdom and the Mongol-Frankish Encounter“, som analyserer Armeniens rolle mellem Egypten og det mongolske rige på den ene side og mellem kristne og muslimer på den anden.

To bidrag om den nyere historie danner afslutningen. Robert Irwin giver i „The Arabists und Crusader Studies in the Twentieth Century“ en skitse af Hamilton Gibbs, Claude Cahens og senere store angelsaksiske historikere som sir Steven Runcimans virke og værker. Det giver værdifulde indblik i baggrunde og sammenhænge, før Jakob Skovgaard-Petersen runder af med sit bidrag, „The Crusades in Arab Film and TV“, der bevæger sig ind i den nyeste tid.

Som det vil fremgå af denne præsentation af artiklerne, spænder emnerne vidt, for vidt til at man kan øjne en rød tråd eller en fælles tanke. Ganske vist anstrenger mange af forfatterne sig for at relatere sig til begrebet „møde/encounter“, men det rejser unægtelig spørgsmålet om den dybere mening med en sådan antologi, der ikke bygger på noget tydeligt geografisk, kronologisk eller tematisk koncept. Det minder mest om et sammenskudsgilde, hvor man ikke aner, hvad der bliver det næste, man får serveret.

De enkelte bidrags kvalitet er også svingende. Ved siden af meget kildenære og velfunderede bidrag som f.eks. dem af Kirsi Salonen, Hubert Kaufhold eller Bertil Nilsson forekommer andre noget for tænkte eller vidtløftige. Det står f.eks. uklart, hvad der egentlig er formålet og tesen i Kurt Villads Jensens bidrag. Også Paul E. Cheveddens bidrag lader mange spørgsmål stå ubesvarede. Ganske vist kritiserer

han lystigt den eksisterende forskning (frem for alt s. 31 f.), men han forsømmer at argumentere og lader også den byzantinske kejsers rolle i korstogenes forhistorie ude af betragtning. Noget lignende gælder Osman Latiffs bidrag, som ikke helt formår at forklare, hvorfor poesien har den store betydning, han antyder.

Alt i alt er resultatet altså blandet. Man må vide, hvad man søger efter, hvis man skal drage nytte af denne antologi. Frem for alt efterlader læsningen et fragmenteret billede, som mere afspejler individuelle særheder end ægte møder.

Carsten Jahnke

| FINN ERIK KRAMER, IVAN BOSERUP, BENT CHRISTENSEN, BENT JØRGENSEN, CHR. GORM TORTZEN & SUSANNE VOGT (UDG.): *Æbelholt Klosters Brevbog med dansk oversættelse, indledninger og noter*, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, København 2013, 593 s., 350 Kr.

I sammenligning med andre lande, der allerede tidligt i det 19. århundrede begyndte systematisk udgivelse af kilderne til middelalderens historie, er Danmark en efternøler. I Tyskland begyndte man i 1824 med udgivelsen af *Monumenta Germaniae Historica*, i England udgav forskellige selskaber i 1830'erne regionale kildesamlinger, og i Sverige påbegyndte man så tidligt som i 1829 udgivelsen af *Diplomatarium Suecanum*. I Danmark begyndte man imidlertid først i 1870'erne med regionale udgaver, og vi skal frem til 1938, før den store samlede udgave, *Diplomatarium Danicum*, lanceres. Denne forsinkelse har den ulempe, at vigtige middelalderlige håndskrifter stadig er uudgivne, men på den anden side også den fordel, at man nu kan udnytte den moderne udgivelsestekniks landvindinger og fordele.

I Danmarks tilfælde betyder det bl.a., at man efterhånden har tradition for at lade originalteksten ledsage af en dansk oversættelse. Denne særlige danske tradition gør selvfølgelig teksterne tilgængelige for et bredere publikum, men medfører også en vidt udbredt mangel på forståelse for kildekritikken og arbejdet med originalteksterne. Af den grund er det ikke kun afgørende, at oversættelserne virkelig er neutrale og uangribelige, men også at originaltekst og oversættelse trykkes parallelt og kan sammenlignes direkte.

Det er med denne målestok, man må vurdere Finn Erik Kramer, Ivan Boserup, Bent Christensen, Bent Jørgensen, Christian Gorm Tortzen og Susanne Vogts udgave af *Æbelholt Klosters Brevbog*. Den foreliggende brevbog er affattet mellem ca. 1460 og 1536 i augustinerklosteret ved Æbelholt i Nordsjælland og kan opfattes som en sikkerhedskopi af klosterets vigtigste dokumenter. Håndskriftet befinder sig